O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

Ro‘yxatga olindi:
№ 60230600-2.05
2021-yil “__” ________

“TASDIQLAYMAN”
SamDU rektori:
__________ R.I.Xalmuradov
2021-yil “__” ________

MATN VA UNING TAHRIRIYAT MASALALARI

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	200000 – Gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	230000 – Tillar
Ta’lim yo‘nalishi:	60230600 – Noshirlik ishi

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
MVUTMT4003</td><td>O‘quv yili
2024-2025</td><td>Semestr
8</td><td colspan="2">ECTS – Kreditlar
6</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Tanlov</td><td colspan="2">Ta’lim tili
O‘zbek</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
6</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td colspan="2">Fan nomi</td><td>Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td>Umumiy soat</td></tr>
<tr><td colspan="2">Matn va uning tahririyat masalalari</td><td>105 soat</td><td>75</td><td>180</td></tr>
</table>

2. **I. Fanning mazmuni.**

Fanni o‘qitishdan maqsad –Mustaqillik davri o‘quv adabiyotlari sifatini yaxshilash, Keyingi davr nashr ishlaridagi kamchiliklarni bartaraf etish, nashriyot va matbaa ishlari ko‘lamini yanada oshirish, insonlarga manzur bo‘ladigan kitob,gazeta-jurnal, darsliklar va shu kabi o‘quv hamda ma’naviy-ma’rifiy va badiiy adabiyotlar rivojiga hissa qo‘shish.

Fanning vazifasi – Noshirlik va matbaa ishlaridagi kamchiliklarni bartaraf etish uchun bilimli, yetuk, savodxon mutaxassislarni voyaga yetkazish. Noshir, muharrir, musahhih kabi vazifalarda faoliyat yurituvchi mutaxassislarni nafaqat bilim, saviya, tafakkur darajasini yuksaltirish, balki, ularning jamiyatga yuksak ma’naviyatli hamda milliy mafkurasi boy mutaxassislar sifatida etkazib berish.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. “Matn va uning tahririyat masalalari” fanining maqsadi va vazifalari. Uning rivojlanish tarixiy bosqichi.

2-mavzu. “Matn va uning tahririyat masalalari” fanining rivojlanish tarixiy bosqichi.

3-mavzu. “Matn va uning tahririyat masalalari” fanining yuzaga kelish sabablari va bu hodisaga davrning ta’siri.

4-mavzu. “Matn va uning tahririyat masalalari” fani, uning o‘rganish obyekti.

5-mavzu. Nashr va matbuot ishlarida faoliyat yurituvchi muharrirlik turlari. Ularning ish jarayoni hamda faoliyat turlari.

6-mavzu. Xattotlar va toshbosma asarlar tarixi.

7-mavzu. Muharrir mahorati va uning asosiy omillar.

8-mavzu. Adabiy tahrirning mantiqiy asoslari.

9-mavzu. Muharrir faoliyatida matn tahriri. Adabiy tahrirning nazariy asoslari.

10-mavzu. Muharrir faoliyatida musahhih tajribasi. Matn imlosida, uslubiy va orfografik mukammallik.

11-mavzu. Muharrir va muallif hamkorligi.

12-mavzu. Matn bayoni tahrir ob’yekti.

13-mavzu. Adabiy tahrir va mantiq qonuni.
14-mavzu.Asar kompozitsiyasi tahlili va tahriri.
15-mavzu. Matnga yordamchi unsurlar tahriri.
16-mavzu. Axboriy matnlar tahriri.
17-mavzu. Uslub va adabiy tahriri.
18-mavzu. Matnda tuzatishlarni amalga oshirish.
19-mavzu. Muharrir malakasi, senzura va matbuot.
20-mavzu. Muharrirlik va noshirlik. Kitob, gazeta, jurnal.
21-mavzu. Respublikamizda nashriyot matbaa faoliyati mazmuni.
22-mavzu. Muharrir tajribasi. (Ahmadjon Meliboyevning "Qirq beshinchi bekat" asari.
23-mavzu. XXI asr mo'jizasi. Internet muharriri.
24-mavzu. Muharrirning ochiqlik va shaffoflik mezonlari.
25-mavzu. Maqolalar, xabarlar, intervyular yozish uslublari.
26-mavzu. Mustaqillik davri telejurnalistikasi.
27-mavzu. Nashriyot muharriri, texnik muharrir, badiiy muharrir ularning faoliyat jarayonidagi farqlar.

III. Amaliy (yoki semenar yoki labaratoriya) mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. "Muharrir" so'zining mazmuni hamda uning o'tmish va kelajakdagi o'rni mavzusini o'rganish.
2. Bu vazifaga zamonlar osha davr talabi qay darajada mavjud bo'ladi?
3. "Muharrirlik mahorati" fanida muharrirning tajriba hamda mahorat oshirish sirlarini o'rganish.
4. Jonli misollar hamda muharrirning ish jarayoni asosida.
5. Kitob tahriri, badiiy tekst tahriri.
6. Texnik jarayonda faoliyat yuritishning dolzarb vazifalari.
7. Matbuot va publitsistikaning farqiyatlari.
8. Tashqi-axboriy, ichki-tahliliy publitsistika.
9. Badiiy publitsistika.
10. Voqeiylik va obrazlilik.
11. Ocherk yozish va uning tahrir qilish.
12. Esse yozish va uni tahrir qilish.
13. Fel'eton yozish va uni tahrir qilish.
14. Pamflet yozish va uni tahrir qilish.
15. Adabiy janrlarni o'rganish.
16. Matn bayoni-hikoya, tasvir, mulohaza.
17. Adabiy tahrir faoliyat turi sifatida.

18. Temuriylar davri kitob tahriri.
19. Kitob muharriri- noshirlikdagi eng mas'ul mutaxassis.
20. Muharrirlik ma'naviyati va noshirlik.
21. Muharrir va muallif.
22. Matn va uning taqdiri. Ravonlik va uyg'unlik.
23. Tahlil turlari. Nashr turlari.
24. Muharrir malakasi, senzura va matbuot.
25. Muharrirlik va noshirlik. Kitob, gazeta, jurnal.
26. Respublikamizda nashriyot matbaa faoliyati mazmuni.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Bosmaxonalar faoliyatini tubdan o'rganish.
2. Muharrirlik mezonlari, uning huquqiy asoslari bilan tanishish.
3. Muharrirlik mutaxassisligi xususiyatlari haqida referatlar yozish.
4. Badiiy publitsistik maqolalar yozish. Turli chiqishlar qilish.
5. Matn uslubi ustida ishlash.
6. Mavzu dolzarbligini o'rganish.
7. Sarlavha, matn, mazmun, mantiq va uslublar ustida ishlash.
8. Muharrir va musahhih munosabatlari.
9. Muharrir ish uslubi.
10. Muallif tashabbusi va takliflari.
11. Xujjat turlari ustida ishlash.
12. Boshqaruv asoslari mezoni.
13. Sog'lom muhit yaratish mahorati.
14. O'tilgan mavzular yuzasidan hisobotlar topshirish.
15. Hisobot maqola.
16. Hisobot xujjat.
17. Hisobot savol javoblar. O'tilgan mavzular yuzasidan.
18. Mustaqillik davri telejurnalistikasi.
19. Mustaqillik davri radiojurnalistikasi.
20. Dolzarb mavzular davr talabi.
21. Muammolar va yechimlar mezoni.
22. O'tmish yozishmalari.
23. Bitiktoshlar tarixi.
24. Mahoratli mutaxassislarga doimiy zarurat bor.
25. Muharrirning ijtimoiy faolligi haqida.
26. Yozishmalardagi publitsistik ruh.
27. Tarixda yangilik sifatida yaratilgan har bir ish tarixdir.
28. Asarlarda haqiqat ovozi jaranglab turmog'I lozim.

	29. Tahliliy tahrirda mahorat va fikr uyg'unligi. 30. Adolat hamisha faoliyat mezoni bo'lmog' lozim. 31. O'rniga qo'yilgan rubrika bitta maqoladan ustundir. 32. Asarning sifati va mazmunida noshirning ham hissasi bor. 33. Mahorat, malaka va mavqe mehnat bilan qo'lga kiritiladigan yutuqlardir. 34. Iste'dodning to'qson to'qqiz foizi mehnatdir. 35. O'qish hamda yozish malakasini egallash muxbir yoki muharrir bo'ldim degani emas. 36. Ilk qadamni qo'yish mashaqqati, ilk yutuqni qo'lga kiritish lazzatidan ustun bo'lolmaydi. 37.Yozganlaringda milliy qadriyatlaring, an'ana va urf-odatlaring hayqirib tursin. 38.Bugungi mashaqqatlaring ertangi yutuqlaringning debochasidir.
3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: 1. "Matn va uning tahririyat masalalari" fani haqida ***tasavvur va bilimga ega bo'lishi;*** 2. Muharrir sifatida faoliyat yuritish jihati va ***ko'nikmalariga ega bo'lishi;*** 3. Shu bilan birga texnik, badiiy, tahliliy jihatdan yuksak saviyali, bilimli mahoratli muharrir ***malakasiga ega bo'lishi kerak.***
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** - Ma'ruzalar, davra suhbatlari, muharrirlar bilan uchrashuvlar, jonli muloqotlar. - Interfaol usullar, muammoli ta'lim, keys-stadi, video lavhalar, turli qiziqarli sayohat va tanishuvlar, nashriyot, bosmaxona, tahririyatlarda tajriba o'rganish jarayonlari. - Dialog, polilog, muloqot hamkorlik va o'zaro o'rganishga asoslangan jamoaviy va guruh. - O'qitishning an'anaviy shakllari (darslik, ma'ruza matni) tarqatma materiallar, kompyuter va axborot texnologiyalari. Disklar, slaydlar.
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Noshirlik faoliyati to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi qonuni. -T.:O'zbekiston.1998. 2. Toxirov Z.T. Adabiy tahrir.-T.: Tafakkur-Bo'stoni, 2012.

	3. Xudoyqulov M. Журналистика ва публицистика. Ўқув қўлланма. - Т.:"Университет" нашриёти, 2008 йил. 4. Toxirova M. Matbuotda muharrir mahoratining asoslari. (bitiruv malakaviy ish).-T.: 2015. 5. Тошалиев И. Адабий таҳрирнинг мантиқий асослари. Ўқув қўлланма. -Т.: Университет, 1999. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 6. Jamoa. Hozirgi zamon jurnalistikasi.-T.: Aloqachi, 2008. 7. Toxirov Z. T. Jurnalistika terminlari qisqacha izohli lug'ati.-T.: Zar qalam, 2004. 8. Тоҳиров З.Т. Китоб муҳаррири. Ўзбекистон матбуоти, 2010. 4-сон.-50-51-б. 9. Тоҳиров З.Т., Мирзаева Н. Тилга эътибор – элга эътибор. Ўзбекистон матбуоти, 2010. 1-сон. – 28-29-б. **Axborot manbalari (saytlar):** 1. www.gov.uz. – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali. 2. www. ziyonet. uz 3. www.nuqf,intal.uz 4. www.ziyouz.com 5. www.rcf.nz 6. www.adibl.uz
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universiteti O'quv-uslubiy кengashining 2021-yil __ __________dagi -son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ul**: Suvonova J.R. – SamDU, Filologiya fakulteti, "O'zbek tili va adabiyoti" kafedrasi o'qituvchisi, filologiya fanlari nomzodi.
9.	**Taqrizchilar:** Mirzayev I. K. – SamDU, Filologiya fakulteti, "O'zbek tili va adabiyoti" kafedrasi mudiri, filologiya fanlari doktori, professor (ichki) Xolova M. – SamDChTI, Falsafa doktori(PhD) (tashqi)

Kafedra mudiri: **prof. Mirzayev I.K.**

Mazkur modul filologiya fakulteti kengashining 2021-yil ___________dagi ___-sonli yig'ilishida ko'rib chiqilgan va tasdiqlangan.

Fakultet kengash raisi: **prof. Pardayev A.B.**

SamDU o'quv ishlari bo'yicha prorektor: **prof. Soleyev**